Bananský náučný chodník

Kraj:	Trnavský
Okres:	Piešťany
Geomorfologické jednotky:	Podunajská pahorkatina a Považský Inovec
Geologické jednotky:	neogénna panva a jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	vlak/bus Piešťany, bus Banka
Východisko:	Piešťany, Kúpeľný ostrov, pri Kolonádovom moste na ľavej strane Váhu; prvý informačný panel stojí 1,5 km nad Bankou na žltej turistickej značke v lokalite Obrázková hora
Trasa:	Piešťany, Kúpeľný ostrov – po žltej turistickej značke (Chodník Karla Domina) do Banky a ďalej – turistické rázcestie Pod Svinským vrchom – sedlo Havran – turistické rázcestie Pod Lipinou – lyžiarske stredisko Ahoj
Dĺžka, prevýšenie:	8,5 km, prevýšenie 270 m
Čas prechodu:	3 h
Počet zastávok:	4
Náročnosť:	stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Chodník vedie čiastočne najprv po žltej (Chodník Karla Domina), neskôr po červenej turistickej značke a opäť po žltej.

Rok otvorenia: 2007

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Banka, Topoľčianska cesta 23, 921 01 Banka

Poznámka: Na niektorých zastávkach náučného chodníka sú odpočinkové prístrešky.

Upozornenia: (1) Trasa v teréne nie je vyznačená. (2) V oblasti Ahoja medzi Bankou a turistickým rázcestím Pod Lipinou sa v teréne i v mape vyskytuje značenie neznámeho náučného chodníka, ktoré vzniklo premaľovaním bývalej zelenej značky (nejde o Bananský náučný chodník).

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Piešťany. Okresné a významné kúpeľné mesto v Dolnovážskej nive – podcelku Podunajskej pahorkatiny – prevažne na pravom brehu Váhu, do ktorého na území mesta ústi sprava potok Dubová a Biskupický kanál a zľava Piešťanské rameno, vytvárajúce Kúpeľný ostrov; pod mestom je na ňom vodná nádrž SÍňava. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1113. Dejiny mesta sú úzko späté s rozvojom kúpeľníctva v 16. storočí – prvá správa o kúpeľoch je z roku 1549. Ich vznik a rozvoj súvisí s prameňmi sírnato-hydrouhličitanových, vápenato-horčíkových, sírnych, hypotonických teriem s teplotou 67 – 69 °C, vyvierajúcich v južnej časti Kúpeľného ostrova medzi Váhom a Piešťanským ramenom pozdĺž tektonických zlomov na kontakte Karpát (Považského Inovca) a Panónskej panvy (Dolnovážskej nivy) z hĺbky 2 km. Vzniká pri nich kúpeľná osada Teplice. V roku 1642 vyšla báseň Adama Trajana Benešovského, farára v Drahovciach, oslavujúca „uzdravujúce piešťanské kúpele na rieke Váh“ – Saluberrimae Pistinienses Thermae ad fluvium Vagum. Ešte v 18. storočí sa na kúpele používali iba jamy vykopané v zemi. Prvé murované kúpeľné budovy dal nad prameňmi postaviť začiatkom 19. storočia Jozef Erdődy v klasicistickom štýle, od roku 1923 známe ako Napoleonské kúpele. V roku 1889 dostala kúpele od rodiny Erdődyovcov do prenájmu firma Alexander Winter a synovia, ktorá za zaslúžila o najväčší rozkvet kúpeľov i mesta a ich spropagovanie vo svete. Mesto sa stalo medzinárodným strediskom liečby reumatických chorôb (sídli tu Národný ústav reumatických chorôb) – kúpele sú zamerané na liečbu chorôb pohybových ústrojov a nervových chorôb, patria medzi najvýznamnejšie v Európe svojho druhu a sú známe na celom svete. Na liečbu sa okrem vody z termálnych prameňov, dnes zachytených studňami Trajan, Patria, V1 a V4, a rehabilitačných a i. procedúr používa aj sírne bahno (peloid), vznikajúce chemickými a biologickými procesmi v sedimentoch Váhu za pôsobenia termálnych výverov v dolnej časti Piešťanského ramena a upravované v nádržiach procesom dozrievania a regenerácie s rôznymi chemickými a biologickými reakciami, čím získava maslovitú konzistenciu a oceľovo modrú až čiernu farbu. K mnohým umelecko-stavebným pamiatkam v meste patrí napr. funkcionalistický železobetónový Kolonádový most arch. Emila Belluša z roku 1933, najdlhší krytý most na Slovensku, a Dom umenia Ferdinanda Milučkého z roku 1979 na

okraji mestského parku blízko Váhu.

Banka. Obec na kontakte Dolnovážskej nivy – podcelku Podunajskej pahorkatiny – a úpätia Považského Inovca, ľavostranným Piešťanským ramenom rieky Váh od západu oddelená od Piešťan. Územie bolo pre teplejšiu mezoklímu v súvislosti s teplými prameňmi na úpätí pohoria priaznivé pre osídlenie – stopy po ňom pochádzajú zo stredného paleolitu. Bohatým archeologickým nálezom prospeli mohutné uloženiny spraší (lokálne až 20 m mocné) na západných – náveterných – svahoch Považského Inovca. Z bezprostredného okolia obce pochádza významný nález mladopaleolitickej Moravianskej venuše spred 23 000 rokov p. n. l. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1292. Predpokladá sa tu – na križovatke ciest pri brode cez Váh – existencia hradu Bana už v 9. storočí. Liečivé termálne piešťansko-bančianske kúpele boli vo svete známe už v stredoveku. Pôvodne ranogotický rímskokatolícky kostol sv. Martina z 13. storočia bol začiatkom 17. storočia renesančne prestavaný a opevnený, v roku 1931 k nemu z juhu pristavili nový kostol s vežou. Uvádza sa existencia kameňolomov v 17. storočí a tehelne koncom 19. storočia. V okolitých svahoch (napr. Štepnica pod Červenou vežou) sa až do druhej polovice 20. storočia ťažili v rámci neogénnych morských sedimentov ako stavebná a maliarska hlinka íly, hydrotermálnymi procesmi zmenené na kaolinit pestrých farieb – červený, naružovelý, žltý, fialový, čierny. Banka bola v rokoch 1973 – 1995 súčasťou Piešťan.

Karel Domin (1882 Kutná Hora – 1953 Praha). Český botanik, pedagóg a politik. Vyštudoval botaniku v Prahe na Českej univerzite, v roku 1916 bol menovaný profesorom botaniky. Zaoberal sa predovšetkým taxonómiou rastlín, fytogeografiou a geobotanikou, uskutočňoval tiež floristický výskum Československa, zúčastnil sa expedície do juhovýchodnej Ázie. Venoval sa i ochrane prírody a je považovaný za hlavného propagátora vzniku Tatranského národného parku. V rokoch 1922 – 1923 bol dekanom Prírodovedeckej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe a v rokoch 1933 – 1934 rektorom Univerzity Karlovej. O. i. je autorom vedeckej štúdie „Piešťanská květena. Základy zeměpisného rozšíření rostlin v Piešťanských a Tematínských kopcích, v nížině Váhu od Beckova ke Kostolanům a v pohoří Inoveckém“, vydanej v Prahe v roku 1931, kde na 268 stranách textu opísal vyše 1 100 druhov flóry. V Piešťanoch absolvoval viacero liečebných pobytov (1930 – 1934). V roku 1935 mu Piešťanská muzeálna spoločnosť odhalila za jeho účasti na Kúpeľnom ostrove pomník vo forme kamennej lavičky s pamätnými doskami v slovenčine, nemčine a angličtine a malým medailónom s portrétom z profilu a v rektorskej čiapke. Jeho menom pomenovali toto miesto (Dominova aleja, Dominova lavička), za Piešťanským ramenom celou obcou Banka prechádza Dominova cesta až do doliny v úpätí Považského Inovca. Jeho meno – ako **Chodník Karla Domina** – nesie aj žltá turistická značkovaná trasa číslo 8123 Klubu slovenských turistov. Vedie v dĺžke 10,7 km zo železničnej stanice v Piešťanoch k jaskyni a motorestu Čertova pec v Považskom Inovci (čas prechodu 2:45 h).

Červená veža. Bývalá reštaurácia s vyhliadkovou terasou, krytou vyhliadkovou vežou nad ňou a červeno-bielou fasádou na Rádiovom vrchu – nápadnom konci dlhého výbežku z masívu Havrana v južnej časti Považského Inovca nad obcou Banka, pod ktorého strmými svahmi tečie Váh. Bola postavená v zázemí zveľaďujúcich sa piešťanských kúpeľov v roku 1929 podľa projektu v Piešťanoch žijúceho architekta Gejzu Gerendaya. Od kúpeľov a mesta bola prístupná vo svahu nad Váhom vybudovaným chodníkom v upravovanom lesoparku. Začiatkom 90. rokov 20. storočia bola veľká časť objektu pod zámienkou rekonštrukcie zdemolovaná a dodnes železobetónové torzo budovy i lesopark okolo chátra.

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju

ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Ipľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Ipľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný – na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či sprašových tabuliach (spraše, sprašové hliny) – a mierne zvlnený až zvlnený – na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na erózno-denudačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), proluviálnych kužeľoch pod úpätiami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarených) znížení a (zalesnených) vyvýšení a náhlymi (pravouhlými) zálomami riečnej siete. V dôsledku tejto pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov – dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipeľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipeľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozemí a hnedozemí, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejnín tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbrav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) doplňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

Považský Inovec. Jadrové pohorie na západnom Slovensku zhruba medzi Hlohovcom a Trenčínom pretiahnutého pôdorysu s dĺžkou cca 48 km a šírkou do 15 km, kulminujúce v severnej časti vrchom Inovec (1 042 m n. m.). Severne naň nadväzujú Strážovské vrchy, zo západnej strany susedí s Dolnovážskou nivou a z východnej s Nitrianskou pahorkatinou (obe sú podcelkami Podunajskej pahorkatiny). Geomorfologicky sa delí na štyri podcelky: Vysoký Inovec (Inovec 1 042 m), Nízky Inovec (Bezovec 743 m), Krahulčie vrchy (Marhát 748 m) a Inovecké predhorie na rozsiahlych plošinách pozdĺž západného okraja pohoria s výškami do 550 m n. m. Pohorie je bohaté na pramene. V severnej časti je viacero prameňov minerálnej vody (kyselky). Medzi najvýznamnejšie patria liečivé termálne pramene (s teplotou až 69 °C), vyvierajúce pozdĺž tektonických línií pri úpätí pohoria na Kúpeľnom ostrove v Piešťanoch, ktoré umožnili vznik svetoznámych kúpeľov. Lesy v pohorí tvoria dubiny, dubohrabiny až bučiny v najvyšších častiach. V pohorí je mnoho značených turistických chodníkov a cyklotrás, rozhľadne či vyhliadkové miesta, hrady (zrúcaniny), hradiská, lyžiarske strediská.

Názvy informačných panelov

1. Kúpele
2. Krajina
3. Fauna – živočíšstvo
4. Flóra – rastlinstvo

Panely v teréne nie sú číslované.

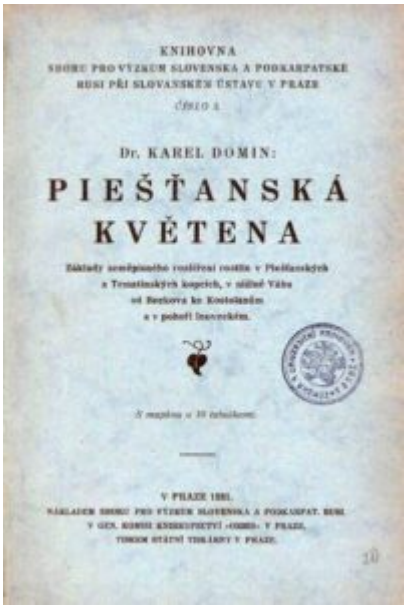

KNIHOVNA
SBORU PRO VÝZKUM SLOVENSKA A PODKARPATSKÉ
RUSI PŘI SLOVANSKÉM ÚSTAVU V PRAZE
ČÍSLO 5.

Dr. KAREL DOMIN:

PIEŠŤANSKÁ
KVĚTENA

Základy areálového rozšíření rostlin v Piešťanských
a Trenčínských kopcích, v údolí Váhu
od Bezkova ku Kostolianům
a v pohoří Inoveckém.

S mapkou a 10 tabulkami.

V PRAZE 1931.
NÁKLADEM SBORU PRO VÝZKUM SLOVENSKA A PODKARPAT. RUSI
V GEN. KOMISI KNIHKUPECTVÍ »OBRO« V PRAZE,
TISKEM STÁTNÍ TISKÁRNY V PRAZE.

10

Piešťany
Vinohrady
Moravany
BANKA
kúpele
flóra
krajina
fauna
vila Bakchus
Rätnovce
Vyše Holešky
Salašky
Havran

PIEŠŤANY
MAPY.CZ